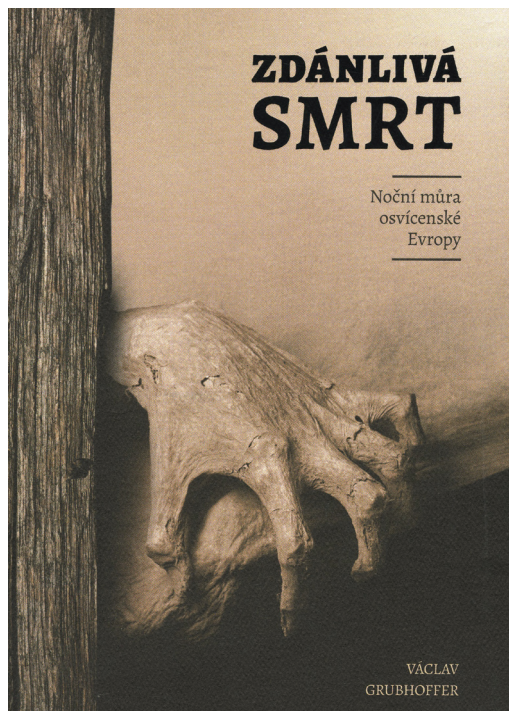

Recenze

Václav GRUBHOFFER, *Zdánlivá smrt: Noční múra osvícenské Evropy*. Praha, Argo 2018, ISBN 978-80-9068-323-5, 1. vydání, 324 stran.

Monografie Václava Grubhoffera – historika mladší střední generace, dlouhodobě působícího na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích – je nejen výsledkem intenzivního odborného zájmu autora, ale rovněž i postupné proměny domácího historického uvažování a tázání se po významu dějin. A v tomto ohledu je jistě dobře, že Grubhofferova kniha je také i výsledkem konkrétního odborného projektu finančně podpořeného Grantovou agenturou České republiky.¹

Konečně už v roce 2013 autor *Zdánlivé smrti* knižně vydal svoji úspěšně obhájenou dizertační práci *Pod závojem smrti*² – studii věnovanou potýkání se smrtí v prostředí významného šlechtického rodu Schwarzenbergů. Potýkání mj. dodnes zhmotněnému v rozměrné a vskutku nepřehlédnutelné novogotické schwarzenberské rodinné hrobce v jihočeské Třeboni. Již tato kniha vzbudila zaslouženou pozornost a *Zdánlivá smrt* na ni v mnoha ohledech navazujen a jak se zdán i jí se dostává nemalé pozornosti.

Ač je to možná z dnešního pohledu téměř neuvěřitelné Evropa 18. a částečně i 19. století byla zachváčena strachem z možnosti zdánlivé smrti. Okamžiku, kdy zdánlivě zemřelý nešťastník se probouzí za živa pohřben a následně vydán napospas už zcela reálné a kruté smrti. Autor se za pomoci historických, kulturně antropo-

1 Projekt GA ČR 14-2114P, „Medikalizace smrti. Zdánlivá smrt a postoje lékařů ke zdánlivě mrtvým v Českých zemích 1780–1850“.

2 Václav GRUBHOFFER, *Pod závojem smrti: poslední věci Schwarzenbergů 1723–1914*, Nová tiskárna Pelhřimov, Společnost pro kulturní dějiny, 2013, 1. vydání.

logických, ale i sociologických či psychologických metod výzkumu pokouší zrekonstruovat důvod vzniku tohoto strachu. Strachu, jehož vznik nebyl podložen jediným reálně prokazatelným případem a stal se proto výrazem spíše kolektivně konstruovaného strachu z neznáma, byť ze situace povícero hypotetické. Jedině snad vojenské prostředí, kde nutnost rychlého pohřbení mrtvol padlých či zemřelých vojáků (zranění, nemoci) může poskytnout několik případů, kdy bylo takto do života (někdy ovšem pouze na čas) navráčeno několik šťastlivců – případně se takové události poměrně hodnověrně tradují.

Zdánlivá smrt a její nebezpečí dlouhý čas ovládaly mysl našich předků, a to právě v době, kdy smrt ztratila mnoho ze svého Božího majestátu a mystéria a stala se předmětem lékařského výzkumu a stejně tak i záležitostí řešenou rodící se státní byrokracií. To se odrazilo nejen v budování márníc, majících splňovat přesně daná zdravotní kritéria, ale např. i ve vzniku tzv. bezpečnostních rakví (s alarmem v podobě zvonku), případně v založení speciálních zařízení pro záchranu a ožívování zdánlivě zemřelých. Tak jak se stalo před koncem 18. století v Praze. Na první pohled bizarní instituce se fakticky stala přímým předchůdcem současné lékařské záchranné služby a během svého působení vykazala i značný počet zachráněných (např. topících se osob apod.). Tak iracionální motivy lidského chování a představ posléze vedly ke vzniku určitého druhu specializované lékařské péče.

I to náleží k přednostem autorova textu – jeho schopnost používat celou řadu metod výzkumu, dochované prameny interpretovat v nových souvislostech a téma zdánlivé smrti vsazovat do širšího rámce společenských a kulturních dějů. Čtenáři tak předvádí hlavně velice solidně vybudovanou studii v oboru kulturních dějin, byť se nenechá svázat pouze jednou historickou metodou a čtenáři jich nabízí hned celou řadu i s možnými interpretacemi zachycených dějů.

Připomenout se sluší i rozsáhlý obrazový doprovod studie, ten není jen ilustrací jednotlivých témat, ale názornou a přesvědčivou prezentací napomáhající k pochopení nastíněných témat. A současně s tím upozorňuje na bohatost a obsahovou pestrost příslušné ikonografie. A to jak v kontextu domácím – českém, tak i evropském. Kniha je v mnoha ohledech výrazným obohacením domácí historiografie, ať již svým tématem, či zvoleným přístupem zpracování a zpřístupnění historické matérie. Důkazem o možném propojení precizního výzkumu již vydaných pramenů, dobových textů, sekundární literatury, ale i četných elektronických zdrojů atd. V tomto ohledu možná překvapí poměrně úsporné využití archivního materiálu a s tím související částečná absence užití dochovaných písemností úřední povahy.

Při závěrečném zhodnocení knihy je nutno znovu zopakovat, že studie je jistě nemalým přínosem pro současnou tuzemskou historiografii a určitě by bylo dobré, kdyby podnítila vznik dalších prací s tímto či souvisejícími tématy. Ať již k prospěchu historiografie samotné, či samotných čtenářů.

(Libor Jůn)